

Descobrim l'origen i els elements de la festivitat de Sant Joan

1. La festivitat de Sant Joan

1.1. L'origen de la festa de Sant Joan

La festa de Sant Joan és una de les celebracions més populars i estimades de Catalunya. Cada any, la nit del 23 al 24 de juny, milers de persones surten als carrers, les places i les platges per celebrar l'arribada de l'estiu amb foc, música, petards i reunions familiars.

Aquesta festivitat combina tradicions molt antigues amb elements religiosos. Els seus orígens es remunten a èpoques anteriors al cristianisme, quan moltes cultures celebraven el solstici d'estiu, el moment de l'any en què hi ha més hores de llum. Per això s'encenien grans fogueres perquè creien que el foc tenia poders protectors i purificadors.

Amb l'arribada del cristianisme, aquesta celebració es va relacionar amb el naixement de Sant Joan Baptista, que segons la tradició cristiana va néixer el 24 de juny. D'aquesta manera, una antiga festa pagana es va transformar en una celebració religiosa, encara que molts dels seus costums originals s'han conservat fins avui.

1.2. Religiositat i tradició

Sant Joan Baptista és una figura destacada dins del cristianisme i és conegut per haver anunciat la vinguda de Jesucrist i per haver-lo batejat al riu Jordà. La seva festivitat se celebra el 24 de juny, una data excepcional perquè, a diferència de la majoria dels sants, no es commemora la seva mort, sinó el seu naixement.

Durant molts segles, les celebracions de Sant Joan incloïen misses, processons i altres actes religiosos. Tot i això, actualment la festa té un caràcter principalment popular i festiu. Les fogueres, els petards i les reunions amb amics i familiars han esdevingut els elements més representatius de la celebració.

1.3. El solstici d'estiu

El solstici d'estiu és un fenomen astronòmic que té lloc cap al 21 de juny. És el dia amb més hores de llum de tot l'any a l'hemisferi nord i marca l'inici de l'estiu. Des de l'antiguitat, moltes cultures han considerat aquest moment com un esdeveniment especial relacionat amb la fertilitat, l'abundància i la renovació de la natura.

En concret, les fogueres simbolitzaven la força del sol i servien per donar-li energia perquè continués il·luminant la Terra durant la resta de l'any. Cal destacar que la proximitat entre el solstici i la festivitat de Sant Joan va fer que les dues celebracions acabessin fusionant-se en una sola tradició.

1.4. La llegenda del foc

Una de les creences populars més antigues relacionades amb Sant Joan diu que el foc tenia propietats màgiques. Es creia que saltar per sobre de les flames portava salut, bona sort i protecció contra les desgràcies. També existeix una llegenda segons la qual els homes demostraven el seu amor i el seu valor saltant la foguera davant de les dones. Com més gran era el salt, més coratge demostraven. Aquesta tradició simbolitzava la purificació, la fertilitat i l'inici d'una nova etapa. A més, es pensava que les cendres de les fogueres protegien els camps de conreu i asseguraven bones collites.

2. Elements de la festivitat de Sant Joan

2.1. La revetlla de Sant Joan

La revetlla de Sant Joan és una nit màgica i d'alegria. Se celebren que l'estiu ens arriba i que és la nit més curta de l'any. En aquesta nit, sopem tots junts amb familiars i amics o bé anem a alguna festa popular a la vora d'una foguera. Per postres mengem coques i tirem focs d'artifici, coets, traques i petards de tota mena. Són populars les bengales que fan espurnes i els petards. Per adquirir-los cal fer cua a les casetes habilitades per la compra de material pirotècnic només per aquesta festivitat, plena de focs artificials d'espectacle.

2.2. La coca de Sant Joan

La coca de Sant Joan és el dolç que mengem per celebrar l'arribada de l'estiu. La més tradicional és la que porta fruita confitada, però també n'hi ha de pinyons o de llardons, encara que també se'n fan de farcides amb crema o amb nata.

2.3. El correfoc

El correfoc té les arrels en el ball de diables i es tracta d'una cercavila nocturna d'artificis pirotècnics. Els diables porten vestits de roba gruixuda, es cobreixen amb caputxes i banyes. També duen forques d'on surten espurnes de foc. Aquestes cercaviles les trobem en les festes majors i vestits amb bèsties de foc, normalment dracs, cuques, feres i guites.

2.4. La cantada d'havaneres

L'havanera és una cançó tropical, que va néixer a Cuba i té l'origen en els indians mariners i emigrants retornats de Cuba que canten amb nostàlgia records d'aquella terra. Aquestes composicions s'interpretaven a les tavernes. Actualment se solen escoltar a les festes majors i altres festes marineres.

2.5 Fragments folklòrics dins d'*El costumari català* de Joan Amades

Joan Amades (Barcelona, 1890-1959) va ser un dels folkloristes més importants de Catalunya. Dins la obra més famosa titulada *El costumari català* va recopilar centenars de tradicions, llegendes i costums populars. Sobre la nit de Sant Joan, Amades explica que era considerada una nit plena de màgia.

Segons les creences populars, les plantes collides en aquesta nit tenien propietats curatives especials. Segons les creences d'aquesta nit, Amades fa referència que també l'aigua de les fonts i dels rius adquiria poders beneficiosos. L'autor descriu diverses supersticions relacionades amb les fogueres, els somnis i les herbes remeieres. Aquestes tradicions mostren la importància que tenia aquesta festa en la vida quotidiana dels catalans.

Pel que fa a la poesia, el poeta modernista Joan Maragall i Gorina (Barcelona, 1860 – 1911) va escriure el poema "L'alfàbrega" (1897), vinculat amb les creences lligades a la nit màgica de Sant Joan. De ben segur que es va inspirar en el perfum de l'alfàbrega que perfuma la nit de Sant Joan per escriure'l.

L'alfàbrega

Aquesta mata olorosa
de la nit de Sant Joan
llança flaire, silenciosa,
entremig de la bravada
de la nit incendiada
per tants focs que es van alçant.

Entremig dels núvols roigs,
el cel blau i les estrelles;
entremig dels crits de goig,
remoreig de fontanelles,
i entre el baf esbojarrant,
una flaire es va escampant
fresca, suau i candorosa:
les alfàbregues la fan:
són les mates oloroses
de la nit de Sant Joan.

Donzelles enamorades
d'un nuvi esdevenidor,
escabelleu les alfàbregues
perquè facin més olor.
L'alfàbrega escabellada
és un encenser violent
que al llançar la flaire enlaire
augmenta l'encantament.

Quina olor més fresca i forta,
ara que els focs ja se'n van!
Sant Joan, obriu la porta
perfumada del Llevant!
I en el matí d'aires blanes
l'alfàbrega trobarà
altres aromes germanes
que la nit fan oblidar.

Aquesta mata olorosa
de la nit de Sant Joan
llança flaire, silenciosa,
entremig de la bravada
de la nit incendiada
per tants focs que es van alçant,

que es van alçant!

Joan Maragall i Gorina

2.6. Música vinculada a la festivitat de Sant Joan 🎵🎵🎵

Durant la celebració de Sant Joan, a les places i als carrers se celebren concerts, balls i activitats populars que animen la revetlla. Entre els artistes relacionats amb aquesta festivitat hi destaca la cançó "Per Sant Joan" de Joan Manuel Serrat, un dels cantautors catalans més reconeguts internacionalment.

La música interpretada per Serrat, entre d'altres autors destacats, forma part de la cultura popular catalana en què és present en celebracions i trobades festives. També són habituals les sardanes, les havaneres i la música tradicional interpretada per cobles i grups folklòrics. Totes aquestes expressions musicals contribueixen a mantenir viu el patrimoni cultural català i a transmetre les tradicions de Sant Joan a les noves generacions.

Fotos i dibuixos extrets d'internet.